

THE ARCHAEOLOGY OF MEDIEVAL VILLAGES IN BOHEMIA AND MORAVIA (CZECH REPUBLIC)

Jan KLÁPŠTĚ – Zdeněk SMETÁNKA

1. Introduction

From the end of the 1950's, the exploration of Bohemian and Moravian medieval villages constituted a standard and gradually unfolding component of the programme of medieval archaeology (*Smetánka 1965; 1971; Nekuda 1971; 1973; Smetánka 1974; Klápště - Žemlička 1979; Klápště - Smetánka 1982; Měřínský 1982; 1991; Nekuda 1982; 1984; Klápště et al. 1994*). The idea of the medieval period in these countries covers the time between the invasion of Slavic population groups from the 6th - to the beginning of the 16th centuries. This period of history is further subdivided into a) Early Middle Ages (EMA), from the 6th to the beginning of the 13th centuries, and b) High and Late Middle Ages (HMA), from the 13th century to the beginning of the 16th century. This approximate periodisation, based on historical studies, is in accordance with the archaeological evidence, what enables easier debate between various disciplines. Bohemian and Moravian history seems to have reached a general turning point during the 13th century which is of great importance for the understanding of the changes of life in rural settlements (*Smetánka 1989; Klápště 1989; 1991; 1994a*).

The results and problems to be introduced of on this occasion follow out of the activities of several institutions, the foremost among them being the Moravské zemské muzeum (Moravian Land Museum) in Brno and the Archaeological Institute in Prague. Let it be noted here that the Moravian museum did not fail to grasp the opportunity for the presentation of the results of archaeological investigations of Bohemian and Moravian medieval villages, and exhibitions were opened in a number of European cities. The share of work undertaken by other institutions, especially those involved prevalingly in "rescue" archaeology (from 1993), and also that of regional museums, has been gradually increasing; this is a trend that continues to the present time and will continue into the future.

2. Traditions of Research

The first medieval sites of Bohemia and Moravia, the explorations of which stand up to the demands of archaeology, were opened in the second half of the 19th century. Most of the small excavations of Early Medieval Villages (EMV's) provided hardly any more than isolated pits and usually unstratified artefacts, first and foremost pottery sherds.

Two examples of investigations of High Medieval Villages (HMV's) provoke attention still at this time. A settlement excavated at Běštín which was once erroneously interpreted as a barrow cemetery (*Jelínek*

Fig. 1. DV Pfaffenschlag near Slavonice (distr. Jindřichův Hradec). Layout of the completely excavated high medieval village, 13th-15th centuries (Nekuda 1975).

1896; Smetánka - Scheufler 1963) while another group of villages was explored in the Poděbrady region (Hellich 1923). These have not lost their informative value for us (for Moravia Měřtinský 1977-78).

During the 1950's, and especially during the 1960's, a growing interest in excavations of DMV's was witnessed. Probably under the influence of *Annales* the pressure was strengthened by Czech historians to get and use new, less conventional sources, including archaeological sources. Also of importance was the Scandinavian inspiration (Vallhagar and famous Danish "Farms and Water-Mills" - M. Stenberger 1955; A. Steensberg 1952), then the London DMVRG (Beresford 1954), and the influence of the geographically oriented German schools (for instance Grimm 1939; Jankuhn 1952-55) or practical operations in Switzerland (Guyan 1946).

During this period of time the investigations of EMV's lagged behind, in spite of reiterated official proclamations. The so-called Slavic archaeology demonstrated a priority interest in central-place sites, that is, in hillforts. Only villages belonging to settlers of the Slavic invasion period were of interest. In this light the site of Březno by Louny occupies a prime position as complete village layouts of the 6th-7th and 8th-9th centuries were found (Pleinerová 1965; 1975; newly was the picture of the oldest EMV's villages completed by Gojda - Kuna 1985). But overall archaeology has contributed very little to the knowledge of 8th-12th century villages (cf. Dostál 1987).

During the 1950's and 60's there were also excavations of villages dating to the Late Middle Ages, which were originally conceived only as DMV explorations. Having opted for the "main focus" strategy Moravian archaeologists concentrated on two selected sites, Pfaffenschlag near Slavonice and Mstěníce near Hrotovice. Both localities enabled more detailed insights into the inner structures of the chosen villages (V. Nekuda 1975; 1985; R. Nekuda 1990). Bohemian archaeologists preferred a "mosaic strategy" with one main supporting point. This was demonstrated in the DMV Svídna with unusually well-preserved surface features (Smetánka 1969; 1988).

This approach has become more and more reflective of the growing amount of interference with the study of historical landscapes. In general it may be said that both strategies complemented and influenced each other well (*Unger 1981*).

In the course of the 1970's and 80's our research had grown to the extent that it had begun to integrate new approaches. Bohemian studies were now based on investigations of regions covering up to several tens of square kilometres. This was theoretically inspired by the interest in a deeper understanding of the wider contexts of medieval settlement and of its macro-structures, such as the complex linkages between a town and its hinterland. Another reason behind this approach was the necessity to cope with the widescale destruction of historical landscapes by industrial, especially mining activities destroying the wider structural relations. On a European scale, a warning example of this is the total destruction by open-cast lignite mining of a medieval settlement zone in NW Bohemia of more than 100 villages and their fields.

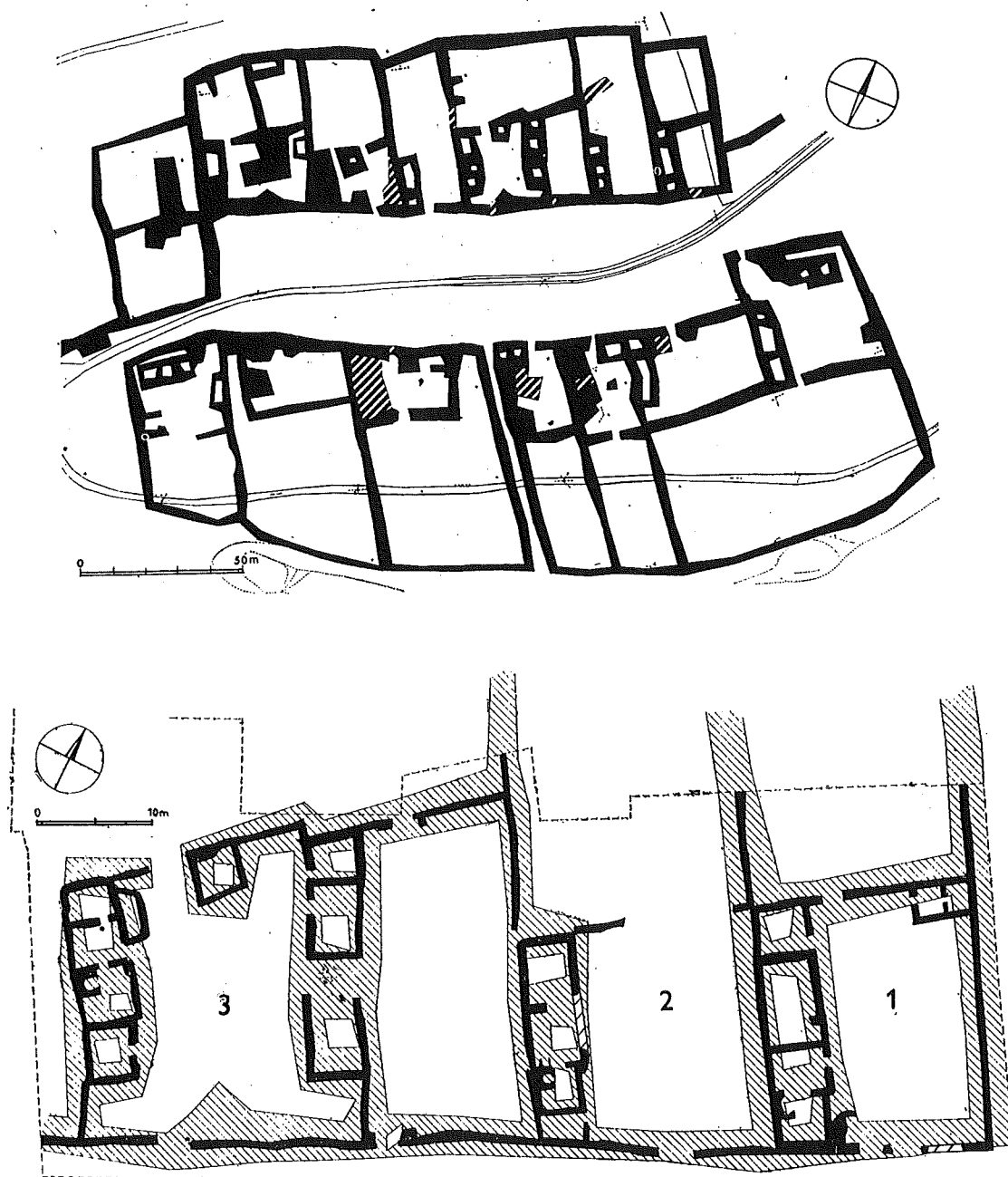

Fig. 2. DV Svídna near Slaný (distr. Kladno). - 1 Plan of the surface features (destructions) of the village, 13th-15/16th centuries. - 2 Coincidence of the relics on the ground and excavated walls - indicated in black (*Smetánka 1988*).

Examples of Bohemian and Moravian regional studies with prevailing theoretical interests include investigations of settlement clustering in the hinterland of the medieval city of Prague (*Klápště - Smetánka - Dragoun 1983*), as well as studies of the emergence of the eastern Bohemian centres of Čáslav, Chrudim and Vysoké Mýto (*Charvát 1980; 1994; Frolík - Sigl 1995*). Questions that received attention were concerning also the agrarian vicinity of the south Bohemian town of Sezimovo-Ústí, as well as the DMV's excavated there (*Smetánka 1967; 1972; Krajč 1980; 1983-84; Krajč - Eisler - Soudný 1984; Smetánka - Škabrada - Krajč 1988*). Special attention was dedicated to the mining town of Most in NW Bohemia and to the structural changes in its hinterland (*Klápště 1994b; Černá ed. 1987; Bubeník - Velímský 1986; Meduna - Černá 1991; 1992; Nováček - Vařeka 1994*). A good example of the structural changes in a zone without a major centre is the study of the region of Kostelec-nad-Černými-lesy (*Klápště 1978; Smetánka - Klápště 1979; 1981*; even so in Moravia *Unger 1981*). The rare exception is the last study of the Early Medieval settlement structure in the basin of the River Vltava (*Gojda 1988*).

Moravian specialists continued the "main focus" strategy over this period of time. The Pfaffenschlag excavations have been closed and published, those of the Mstěnice settlement complex still continue and publications are forthcoming (*R. Nekuda 1990*). A new research programme is the exploration of the DMV's of Bystřec, Koválov and Pohořelice (*V. Nekuda 1976b; Belcredi 1986; Unger et al. 1980*). One excellent example of landscape studies is the fieldwork being conducted in the hilly region of Dražanská-vrchovina which has already documented several tens of villages together with extensive remains of field systems (*Černý 1979; 1992*). This result is so far unique in Bohemia and Moravia.

The balance of investigations during the 1970's and 80's includes a growing amount of attention dedicated to the study of ecofacts and ecology of the villages, unfortunately on retrogressive base mostly (with exception *Snášil 1971*). The proportion of surface surveys, together with detailed geodesic-topographical measurements, increases quite naturally (*Smetánka - Klápště 1979; Smetánka - Klápště - Richterová 1979*). Architectural investigations in the cores of living Bohemian villages provided the identification of several tens of buildings, both houses and out-buildings, especially granaries and mills, from the end of the 15th and 16th centuries (*Škabrada - Smetánka 1974*). Also the research of manor-houses and small fortified sites in medieval villages took again part (*Nekuda - Unger 1981*). Only a small interest was paid to medieval village churches, cemeteries and agricultural economy of monasteries (*Blajerová - Nechvátal 1993; Hrdlička - Richter 1974; Unger et al. 1980; Brych 1989; Charvátová 1986*).

Major features characterising contemporary archaeological studies of medieval villages in Bohemia and Moravia are represented by a gradual decentralisation of the discipline and the emergence of new subjects of archaeological activities including commercial archaeological agencies. This state of affairs links directly with the increase in excavations of individual sites or rather single components or fragments thereof. In what manner will this newly emerging situation contribute to the archaeological knowledge of our medieval villages?

A quantitative increase in segments of village situations, studied by relatively good quality excavations, is perceptible even now. We may rather expect detailed analytical contributions to the study of single farmsteads, or the accessible parts therein. We can also look forward to a considerable enrichment of the range of items of material culture, significant especially in those parts of this country which have not undergone extensive fieldwork explorations up to now. A greater regularity in the spatial distribution of archaeological knowledge will surely be the main result. Conversely, an integration of all new, mostly partial information, could present a problem. This undoubtedly constitutes a subject for future debate.

3. Basic Research Results Now Available

3.1. The main result of studies of Bohemian and Moravian medieval villages is the emergence of a general idea about the character of medieval rural *milieu*, better than can be reached from written sources. Thirty years ago there was known practically nothing. Two main development stages of medieval villages are essentially discernible. We move on fairly firm ground with villages of the initial period of Slavic occupation in this country. The main building type of that period, a roughly square, single-room, sunken-floored struc-

ture, can be easily identified through archaeology. Such structures (together with grain storage pits) clustered in villages which sometimes display a dispersion or a trend towards enclosing a free congregation space but not yet regular village-green. Any elementary differentiation of individual farmsteads of later Early Medieval periods, when more structures were built on the surface level, presents serious obstacles. Our ideas concerning the general layout of 8th-12th century villages are therefore fairly vague and must be now based only on the field-work and on the most general considerations and analogies with other disciplines (eg. iconography, ethnography - *Smetánka 1985; Frolec 1987; Vařeka 1991a; 1991b*). Currently we know that progress may only be expected from the new detailed analytical investigations of well chosen sites which have been preserved in depressions with good medieval or postmedieval soil cover and with the evidence of continuous sedimentation (*Meduna 1992*).

3.2. The following phase, the villages of the High Middle Ages (13th century), is characterised initially by a new stabilising quality, showing a relatively fixed delimitation of farmsteads, village cores and their economic hinterlands. A state which emerged thereby has, with various modifications in a number of cases, lasted until the present time. A major and conspicuous feature, discernible within the regional diversity characterising Bohemia and Moravia, is represented by regularly organised village groundplans with regular village greens. This category includes the Moravian sites of Pfaffenschlag and Mstěnice, as well as the Bohemian Svídna, and others. Of course such well-organized communities existed in the 13-14th c. side by side with less orderly or irregular villages such as Potálov and Kravín by Tábor, or Vyžlovka by Kostelec-nad-Černými-lesy, and others. The 13th century ushers in also a regular spatial organisation of individual

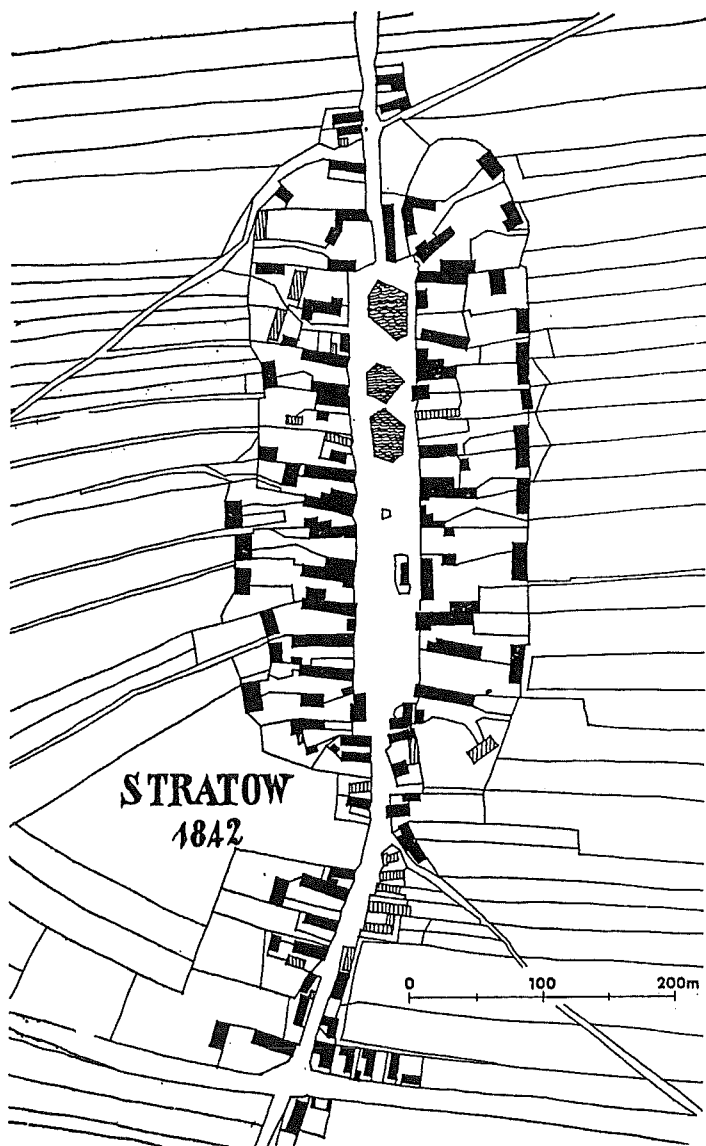

Fig. 3. Stratov (distr. Nymburk). Layout of the high medieval village (founded 1357); original situation approximately preserved in the cadastral map from 1842 (after J. Škabrada).

farmsteads with firmly delimited courtyards and emergence of specialised outbuildings as a qualitative innovation. The same century is also the period in which new, stabilised types of houses, usually with tripartite layout (living room, entrance hall, storage room) emerged (V. Nekuda 1976a; 1984; 1987; Belcredi 1986; 1987; Smetánka 1994). The representation of less perishable building materials, for instance, stone (not bricks), increases throughout this period. This 13th century total transformation of Bohemian and Moravian villages, confirmed by archaeology, falls in with a transformation of our country as a whole. The introduction of located towns and the emergence of High Medieval castles can be identified during this same period. This general restructuring of villages, and of all elements of life in the 13th century, constituted a fairly late component of transformation in old Early Medieval agrarian Europe. On the other hand, the Bohemian and Moravian belated transformation process acquired thereby a rather pronounced relatively quick and perceptible character. This improves also its accessibility to archaeological research.

References

- Belcredi, L. 1986: Přínos archeologie k poznání stavební podoby středověkého venkovského domu (Výsledky výzkumu zaniklé středověké osady Bystřec) — Der Beitrag der Archäologie zur Kenntnis der Baugestalt des mittelalterlichen Hauses (Untersuchungsergebnisse der Erforschung der mittelalterlichen Ortswüstung Bystřec), *Archaeologia historica* 11, 423-440.
- 1987: Půdorysná a stavební podoba středověkého venkovského domu na střední Moravě — Grundriß- und Bauform des mittelalterlichen ländlichen Hauses in Mittelmähren, *Archaeologia historica* 12, 157-169.
- Beresford, M. 1954: *The lost Villages of England*. London.
- Blajerová, M. - Nechvátal, B. 1993: Demographie- und Fundproblematik der slawischen frühburgwallzeitlichen Grabstätte in Radomyšl bei Strakonice und einige Erkenntnisse der anthropologischen Forschungen, *Actes du XIIe Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques - Bratislava 1991*, 4. Bratislava, 168-180.
- Brych, V. 1989: Nesvětice, zaniklá středověká ves na Mostecku - Nesvětice, mittelalterliche Ortswüstung in Bez. Most, *Archaeologia historica* 14, 311-318.
- Bubeník, J. - Vellmšský, T. 1986: Archeologický výzkum polykulturní lokality u Jenišova Újezda, okr. Teplice — Archäologische Ausgrabungen einer polykulturellen Lokalität bei Jenišöv Újezd, Bez. Teplice, *Archeologické studijní materiály* 15, 42-49.
- Černá, E. (ed.) 1987: *Archäologische Rettungstätigkeit in den Braunkohlengebieten und die Problematik der Siedlungs-geschichtlichen Forschung*. Prag.
- Černý, E. 1979: Zaniklé středověké osady a jejich plužiny. Metodika historickogeografického výzkumu v oblasti Dražanské vrchoviny — Untergegangene mittelalterliche Siedlungen und ihre Ackergründe. Metodik der historisch-geographischen Forschung im Bereich des Höhenzuges Dražanská vrchovina. Studie ČSAV 1. Praha.
- 1992: Výsledky výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich plužin. Historicko-geografická studie v regionu Dražanské vrchoviny — Deserted Medieval Villages and Field Patterns in Dražany Highlands. Brno.
- Dostál, B. 1987: Stavební kultura 6.-9. století na území ČSSR — Die Baukultur auf dem Gebiet der ČSSR im 6.-9. Jahrhundert, *Archaeologia historica* 12, 9-32.
- Frolec, V. 1987: Vesnická stavební kultura mezi středověkem a novověkem — Die ländliche Baukultur zwischen Mittelalter und Neuzeit, *Archaeologia historica* 12, 47-83.
- Frolík, J. - Sigl, J. 1995: Chrudimsko v raném středověku. Vývoj osídlení a jeho proměny — Chrudim Region (East Bohemia) in the Early Middle Ages. Development of Settlement and Related Structural Changes. Hradec Králové.
- Gojda, M. 1988: *The Development of the Settlement Pattern in the Basin of the Lower Vltava (Central Bohemia) 200-1200 A.D.*, BAR International Series 447. Oxford.
- Gojda, M. - Kuna, M. 1985: Časně slovanský sídelní areál v Roztokách (okr. Praha-západ) - stav výzkumu a jeho perspektivy — Early Slavic Settlement Accumulation in Roztoky, District of Prague-West, *Archeologické rozhledy* 37, 152-169.
- Grimm, P. 1939: Hohenrode - eine mittelalterliche Siedlung in Südharz. Halle.
- Guyan, W. U. 1946: Die mittelalterlichen Wüstlegungen als archäologisches und geographisches Problem, dargestellt an einigen Beispielen aus dem Kanton Schaffhausen, *Zeitschrift für schweizerische Geschichte*, 433-478.
- Hellich, J. 1923: Příspěvek k podobě zaniklých osad na Poděbradsku (The contribution to the knowledge of DV near Poděbrady), *Časopis pro dějiny venkova* 10, 1-18, 65-78.
- Hrdlička, L. - Richter, M. 1974: Slovanské a středověké osídlení Oškobrhu u Poděbrad — Die slawische und mittelalterliche Besiedlung auf dem Oškobrhu bei Poděbrady, *Památky archeologické* 65, 111-183.
- Charvát, P. 1980: Hrutov - včerejšek a dnešek jednoho problému — Hrutov - Das Gestern und Heute eines Problems, *Folia historica Bohemica* 2, 39-76.
- 1994: On Slavs, Silk and the Early State: The Town of Čáslav in the Pristine Middle Ages, *Památky archeologické* 85, 108-153.
- Charvátová, K. 1986: Vztah dvorů k vesnickému osídlení na panstvích cisterckých klášterů v Čechách — Die Beziehungen der Meierhöfe zur ländlichen Besiedlung auf den Herrschaften der Zisterziensklöster in Böhmen, *Archaeologia historica* 11, 461-467.
- Jankuhn, H. 1952-55: *Methoden und Probleme siedlungsarchäologischer Forschung*, *Archaeologia Geographica* 2.
- Jelínek, B. 1896: Materialien zur Vorgeschichte und Volkskunde Böhmens. III Theil - Plešivec und seine nächste Umgebung in der Vorgeschichte, *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien* 26 (NF 16), 195-236.

- Klápště, J. 1978: Středověké osídlení Černokostečka — Die mittelalterliche Besiedlung im Raum von Kostelec nad Černými lesy, Památky archeologické 69, 423-475.*
- 1989: Česká archeologie a studium problematiky 13. století — Die tschechische Archäologie und das Studium der Problematik des 13. Jahrhunderts, *Archaeologia historica* 14, 9-17.
- 1991: Studies of structural change in medieval settlement in Bohemia, *Antiquity* 65, 396-405.
- 1994a: Změna - středověká transformace a její předpoklady — Transformation - la transformation médiévale et ses conditions préalables, *Mediaevalia archaeologica Bohemica* 1993, Památky archeologické - Supplementum 2, 9-59.
- 1994b: Paměť krajiny středověkého Mostecka — Memory recorded within the landscape of the medieval Most region. Most.
- Klápště, J. et al. 1994: Medieval archaeology 1969-1993. Selected bibliography of the works prepared within the research programme of the Institute of archaeology, Prague, 25 years of archaeological research in Bohemia, Památky archeologické - Supplementum 1, 111-132.*
- Klápště, J. - Smetánka, Z. 1982: Archeologický výzkum české středověké vesnice v letech 1971-1981 — Archäologische Untersuchungen mittelalterlicher Dörfer Böhmens in den Jahren 1971-1981, Archaeologia historica 7, 11-31.*
- Klápště, J. - Smetánka, Z. - Dragoun, Z. 1983: Příspěvek ke studiu zemědělského zázemí středověké Prahy — A contribution to the study of rural hinterland of the mediaeval city of Prague, Archeologické rozhledy 35, 387-426.*
- Klápště, J. - Žemlička, J. 1979: Studium dějin osídlení v Čechách a jeho další perspektivy — Das Studium der Siedlungsgeschichte in Böhmen und seine weiteren Perspektiven, Československý časopis historický 27, 884-906.*
- Krajčic, R. 1980: Příspěvek k dokumentaci některých zaniklých středověkých osad na Táborsku — Zur Dokumentation mittelalterlicher Ortswüstungen in der Gegend von Tábor, Archaeologia historica 5, 165-172.*
- 1983-84: Současný stav poznání hmotné kultury středověké vesnice na Táborsku — Der gegenwärtige Forschungsstand zur materiellen Kultur des mittelalterlichen Dorfes im Tábore Gebiet, *Husitský Tábor* 6-7, 47-66.
- Krajčic, R. - Eisler, J. - Soudný, M. 1984: Metodika a aplikace prospekčních metod a počítačové grafiky při archeologickém výzkumu zaniklé středověké vesnice Potálov, okr. Tábor — Anwendung der graphischen Untersuchungsmethoden auf der Dorfwüstung Potálov, Kreis Tábor. In: Nové prospekční metody v archeologii, Výzkumy v Čechách, Supplementum (AÚ Praha).*
- Meduna, P. 1992: K vnitřní struktuře raněstředověkých sídlišť — Zur inneren Struktur der frühmittelalterlichen Siedlungen, Archaeologia historica 17, 281-298.*
- Meduna, P. - Černá, E. 1991: Settlement structure of the early Middle Ages in northwest Bohemia: investigations of the Pětipsy basin area, Antiquity 65, 388-395.*
- 1992: Ke struktuře osídlení raného středověku v SZ Čechách. Výzkum oblasti Pětipeské pánve — Zur Siedlungsstruktur des Frühmittelalters in NW-Böhmen (Erforschung des Gebietes von Pětipsy-Becken), *Archeologické rozhledy* 44, 77-93.
- Měřínský, Z. 1977-78: První archeologické výzkumy zaniklých středověkých osad na Moravě — Erste archäologische Ausgrabungen der mittelalterlichen Wüstungen in Mähren, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, B 22-23, 177-192.*
- 1982: Studium dějin osídlení na Moravě a ve Slezsku (Současný stav a další perspektivy se zvláštním zřetelem k výzkumu zaniklých středověkých vesnic) — Das Studium der Siedlungsgeschichte Mährens und Schlesiens (Gegenwärtiger Stand und Aussichten, vor allem der Untersuchung mittelalterlicher Dorfwüstungen), *Archaeologia historica* 7, 113-156.
- 1991: Vývoj osídlení na Moravě a ve Slezsku (současný stav výzkumu) — Die Entwicklung der Besiedlung in Mähren und Schlesien (der gegenwärtige Forschungsstand), *Archaeologia historica* 16, 27-36.
- Nekuda, R. 1990: Tricet let archeologického výzkumu ve Mstěnicích — Dreißig Jahre der Grabungsarbeiten in der Wüstung Mstěnice, Časopis Moravského muzea 75, 73-98.*
- Nekuda, V. 1971: Výsledky výzkumů zaniklých středověkých vesnic na Moravě — Ergebnisse der Wüstungsforschung in Mähren (ČSSR). In: Zaniklé středověké vesnice v ČSSR ve světle archeologických výzkumů 1. Uherské Hradiště, 71-88.*
- 1973: Zum Stand der Wüstungsforschung in Mähren, *Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters* 1, 31-57.
- 1975: Pfaffenschlag. Zaniklá středověká ves u Slavonic — Pfaffenschlag. Mittelalterliche Ortswüstung bei Slavonice. Brno.
- 1976a: Příspěvek k charakteristice středověké zemědělské usedlosti na Moravě — Ein Beitrag zur Charakteristik der mittelalterlichen Gehöftformen in Mähren, *Archaeologia historica* 1, 33-48.
- 1976b: Zaniklá středověká osada Bystřec, okres Blansko (DV Bystřec at Blansko), *Časopis Moravského muzea* 61, 39-63.
- 1982: Středověká vesnice na Moravě ve světle archeologických výzkumů zaniklých osad — Das mittelalterliche Dorf in Mähren, *Archaeologia historica* 7, 33-66.
- 1984: Mährische Wüstungen als Quelle zum spätmittelalterlichen Dorfleben, *Veröffentlichungen des Instituts für mittelalterliche Realienkunde Österreichs* 7, Bäuerliche Sachkultur des Spätmittelalters. Wien, 203-217.
- 1985: Mstěnice. Zaniklá středověká ves u Hrotovic 1. — Mstěnice. Mittelalterliche Ortswüstung bei Hrotovice 1. Brno.
- 1987: Základní otázky historicko archeologického studia vesnického sídla, domu a dvora — Grundfragen des historisch-archäologischen Studiums der ländlichen Siedlungen, Häuser und Höfe, *Archaeologia historica* 12, 33-46.
- Nekuda, V. - Unger, J. 1981: Hrádky a tvrze na Moravě — Hausberge und Festen in Mähren. Brno.*
- Nováček, K. - Vařeka, P. 1994: Libkovice, okr. Most - záchranný archeologický výzkum — (Libkovice, rescue excavation), Mediaevalia archaeologica Bohemica 1993, Památky archeologické - Supplementum 2, 223-224.*
- Pleinerová, I. 1965: Germanische und slawische Komponenten in der altslawischen Siedlung Březno bei Louny, Germania* 43, 121-138.
- 1975: Březno. Vesnice prvních Slovanů v severozápadních Čechách — Březno, ein Dorf der frühesten Slawen in Nordwestböhmen. Praha.
- Smetánka, Z. 1965: Současný stav archeologického výzkumu hmotné kultury zemědělských osad X.-XV. století v Čechách — State of the archaeological research of the material culture of MV from X.-XV. century in Bohemia, Československý časopis historický 13, 239-268.*
- 1967: Problematika studia venkovského osídlení v okolí Sezimova Ústí — Die Problematik des Studiums der Landbesiedlung in der Umgebung von Sezimovo Ústí, *Archeologické rozhledy* 19, 717-719.
- 1969: Průzkum zaniklé středověké osady Svídna u Slaného — The exploration of the deserted village Svídna near Slaný, *Archeologické rozhledy* 21, 618-625.

- 1971: Archeologický výzkum středověké vesnice v Čechách v letech 1965-1970 — Archäologische Erforschung mittelalterlicher Dörfer in Böhmen in den Jahren 1965-1970. In: Zaniklé středověké vesnice v ČSSR ve světle archeologických výzkumů 1. Uherské Hradiště, 21-34.
- 1972: Archeologické výzkumy zaniklých středověkých osad v Čechách v letech 1965-1971 — Die archäologische Untersuchung böhmischer mittelalterlicher Wüstungen in den Jahren 1965-1971, Archeologické rozhledy 24, 417-427.
- 1974: Die Archäologie und das mittelalterliche Dorf in Böhmen. Rückblick, Gegenwart, Perspektive, Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters 2, 121-127.
- 1985: K ikonografii středověké vesnice — On the iconography of mediaeval village, Archeologické rozhledy 37, 319-333.
- 1988: Život středověké vesnice. Zaniklá Svídna — The Life of Medieval Village DV Svídna. Praha.
- 1989: K problému energetiky v období středověku — Zum Problem der Energetik im Mittelalter, Archaeologia historica 14, 43-51.
- 1994: K problematice trojdílného domu v Čechách a na Moravě v období vrcholného a pozdního středověku — A discussion of problems associated with the three-part house in Bohemia and Moravia during the period of the High and Late Middle Ages, Mediaevalia archaeologica Bohemica 1993, Památky archeologické - Supplementum 2, 117-138.
- Smetánka, Z. - Klápště, J. 1979: Geodeticko-topografický průzkum zaniklých středověkých osad — Geodätisch-topographische Untersuchung mittelalterlicher Wüstungen, Archeologické rozhledy 31, 614-631.
- 1981: Geodeticko-topografický průzkum zaniklých středověkých vsí na Černokostecku — Geodetical-topographical survey of deserted medieval villages in the Kostelec-nad-Černými-lesy region, Památky archeologické 72, 416-458.
- Smetánka, Z. - Klápště, J. - Richterová, J. 1979: Geodeticko-topografický průzkum zaniklé středověké vsi Ostrov (k.o. Jedoměřice) — Geodetical-topographical survey of deserted medieval village Ostrov, Archeologické rozhledy 31, 420-430.
- Smetánka, Z. - Scheufler, V. 1963: První archeologický výzkum středověké vesnice — Die erste archäologische Durchforschung eines mittelalterlichen Dorfes in Böhmen, Český lid 50, 231-236.
- Smetánka, Z. - Škabrada, J. - Krajč, R. 1988: Příspěvek ke kritice vypovídací hodnoty geodeticko-topografického průzkumu — Ein Beitrag zur Kritik des Aussagewerts geodetisch-topographischer Untersuchungen. In: Rodná země. Brno, 81-98.
- Snášil, R. 1971: Zábřacany (okres Uherské Hradiště) — Zábřacany (Bez. Uherské Hradiště). In: Zaniklé středověké vesnice v ČSSR ve světle archeologických výzkumů 1. Uherské Hradiště, 89-116.
- Steensberg, A. 1952: Farms and water mills in Denmark during 2000 years. Copenhagen.
- Stenberger, M. 1955: Vallhagar. A migration period settlement on Gotland/Sweden I-II. Copenhagen.
- Škabrada, J. - Smetánka, Z. 1974: Architektura zemědělských usedlostí pozdního středověku v Čechách (Příspěvek k poznání hmotné kultury středověké vesnice) — Die Architektur des spätmittelalterlichen Bauernhofs in Böhmen (Ein Beitrag zur Kenntnis der materiellen Kultur des mittelalterlichen Dorfes), Archeologické rozhledy 26, 236-270.
- { Unger, J. 1981: Vývoj osídlení na soutoku Jihlavy a Svratky ve 13. až 15. století — Die Entwicklung der Besiedlung am Zusammenfluß der Jihlava und Svratka im 13. bis 15. Jahrhundert, Archaeologia historica 7, 169-177.
- Unger, J. et al. 1980: Pohořelice - Klášterka. Pravěké sídliště, slovanská osada a zaniklá středověká ves — Pohořelice - Klášterka. Prähistorische Siedlung, slawische Niederlassung und mittelalterliche Dorfwüstung. Studie AÚ ČSAV v Brně VIII/2. Praha.
- Vařeka, P. 1991a: Příspěvek k problematice vypovídacích možností konstrukčních reliktní středověkého vesnického domu — Ein Beitrag zur Problematik der Aussagemöglichkeiten von Konstruktionsrelikten eines mittelalterlichen Dorfhauses, Archeologické rozhledy 43, 585-592.
- 1991b: Stavební obětiny z české a moravské středověké vesnice v archeologických pramenech — Die Bauopfer des böhmischen und mährischen mittelalterlichen Dorfes in den archäologischen Quellen, Český lid 78, 117-119.